

Barbara Stanecka-Tyralska

ZJAWISKO MORFOLOGICZNEJ ADAPTACJI ZAPOŻYCZEŃ
W POLSKIM JĘZYKU MÓWIONYM W WIELKIEJ BRYTANII

Interferencja językowa polega na wzajemnym przenikaniu zarówno struktur, jak i przede wszystkim bazy materiałowej języków będących w kontakcie, w mowie danego osobnika.

Zjawisko to jest szczególnie wyraziście zauważalne w mowie pierwszego pokolenia emigracyjnego środowiska robotniczego i chłopskiego w Wielkiej Brytanii, wśród tych, którzy mieszkają ponad 30 lat w obcym środowisku językowym i żyją w małżeństwach mieszanych polsko-angielskich.

Zapóżyczania wyrazowe zostały przedstawione przeze mnie w innych opracowaniach¹. Rzecz jasna adaptacja tychże zapożyczeń dokonuje się zarówno na płaszczyźnie fonetycznej, fonologicznej jak i morfologicznej, a więc fleksyjnej i słowotwórczej.

Tutaj pragnę przedstawić uleganie tych genetycznie angielskich form strukturze morfologicznej polszczyzny.

PRZEKSZTAŁCENIA MORFOLOGICZNE RZECZOWNIKÓW

Najczęściej adaptacji leksemu towarzyszy nadanie formy rodzaju, co pociąga za sobą również zmiany w strukturze morfologicznej wyrazu.

¹ B. Stanecka-Tyralska, *Angielskie zapożyczenia leksykalne w języku polskich emigrantów (wódkarzy i górników) w Wielkiej Brytanii w hrabstwach Yorkshire, Lancashire i Staffordshire*, Polonica III, Polska Akademia Nauk, Instytut Języka Polskiego, Ossolineum, Wrocław 1977, s. 209-218; *Angielska interferencja leksykalna w polskim języku mówionym w Wielkiej Brytanii*, artykuł przygotowany do druku w "Acta Universitatis Lodziensis".

Język angielski bowiem, jak wiadomo, jest językiem z zasady bezfleksyjnym, a podział rodzajowy oparty jest na różnicy naturalnej, to jest na rozróżnieniu rzeczowników męskoosobowych i żeńskoosobowych. Wszystkie zaś inne rzeczowniki zalicza się do wspólnego rodzaju (*common gender*), a więc odpowiednika neutrum.

Niektóre tylko rzeczowniki nieżywotne są określane przy pomocy rodzaju żeńskiego, a więc zaimek *she*, co zarazem nadaje im nacechowanie emocjonalne; są to nazwy krajów, takich, jak: *Britain*, *Canada* oraz niektóre rzeczowniki, jak np.: *ship* (okręt), *moon* (księżyc), *engine* (lokomotywa).

Są to pozostałości starego systemu, kiedy to zaimek *she* służył do oznaczania rzeczowników nieżywotnych, jak np. *sorrow* (zmartwienie), *glove* (rękawiczka), *pipe* (fajka) i inne².

Tak więc w języku Polaków odpowiednie zapożyczenia angielskie zyskują rodzaj bądź w oparciu o względy strukturalne, przez przyporządkowanie wyrazu do paradygmatu z odpowiednim zakończeniem głoskowym, bądź też opierając się na względach semantycznych, że wyraz mający odpowiednie znaczenie w języku polskim ma dany rodzaj. Względę te zresztą przenikają się wzajemnie, powodując proces nadawania rodzaju łącznie z dodaniem morfemu formotwórczego, będącego wykładnikiem rodzajowym, bądź też derywacją dezintegralną, będącą powrotem do formy bliższej strukturze angielskiej³. Z zasady wyrazy zapożyczone z zakończeniem spółgłoskowym przybierają rodzaj męski, szczególnie jeśli znaczenie odpowiada wyrazowi polskiemu, mającemu ten właśnie rodzaj, np. *accident* (= ang. accident) 'wypadek', *annual* (= ang. annual) 'urlop', *basement* (= ang. basement) 'suterena', *bill* (= ang. bill) 'rachunek', *joke* (= ang. joke) 'żart', *district* (= ang. district) 'okręg', *helmet* (= ang. helmet) 'hełm', *income tax* (= ang. income tax) 'podatek', *union* (= ang. union) 'związek', *carpet* (= ang. carpet) 'dywan', *corner* (= ang. corner) 'róg', *court* (= ang. court) 'sąd', *market* (= ang. market) 'rynek', *picture* (= ang. picture) 'obraz', *silk* (= ang. silk) 'jedwab', *trouble* (= ang. trouble) 'kłopot'.

² Pisze o tym J. O t w i n o w s k a w pracy *Wpływ języka angielskiego na system fleksyjny rzeczownika w języku dzieci polskich w Londynie*, Londyn 1966.

³ Por. też B. S t a n e c k a - T y r a l s k a, *Zakończenia w zakresie kategorii rodzaju rzeczownika w polskim języku mówionym w Wielkiej Brytanii*, "Rozprawy Komisji Językowej ŁTN" 1981, t. 27.

Z kolei interferencja języka angielskiego idzie w kierunku eliminowania morfemów redundantnych. Dzieje się tak wtedy, gdy istnieją odpowiedniki zapożyczeń angielskich w polskim języku literackim, będące skądinąd często pożyczkami z innych języków: francuskiego, niemieckiego czy też bezpośrednio z łaciny. Fakt występowania w języku angielskim dubletu pozbawionego wygłosowego morfemu *-a*, charakterystycznego dla tego typu formacji w języku ogólnopolskim, staje się tu sytuacją wzorcową. Niekiedy trudno w takim wypadku stwierdzić jednoznacznie, czy jest to zachwianie morfologiczno-rodzajowe, czy pożyczka obcojęzyczna, wydaje się jednak, że jest to raczej pozbawienie (w stosunku do polskiego języka literackiego) rzeczownika męskiego wygłosowego morfemu *-a* i zachowanie postaci leksykalnej odpowiadającej angielskiemu odpowiednikowi spółgłoskowemu, jednakże w tej postaci uszczuplonej zgodnej pod względem fonetycznym i fonologicznym z językiem ogólnopolskim, np.: *aeronaut*: og. pol. *aeronausta*, ang. *aeronaut* (ma ubór jak taki *aeronaut*); *arystokrat*: og. pol. *arystokrata*, ang. *aristocrat* (to śelki pon / *arystokrat*); *ascet*: og. pol. *asceta*, ang. *ascetic* (ne budo taki *ascet* / *choć se zabawić*); *atlet*: og. pol. *atleta*, ang. *athlete*; *bandit*//*bandyt*: og. pol. *bandyta*, ang. *bandit*; *biurokrat*: og. pol. *biurokrata*, ang. *bureaucrat*; *fantast*: og. pol. *fantasta*, ang. *fantast*; *farmaceut*: og. pol. *farmaceuta*, ang. *pharmacist*; *gimnast*//*gymnast*: og. pol. *gimnasta*, ang. *gymnast*; *hipokryt*: og. pol. *hipokryta*, ang. *hypocrite*; *idiot*: og. pol. *idiota*, ang. *idiot*; *invalid*: og. pol. *inwalida*, ang. *invalid* (żasko tera *invalid*); *kosmopolit*: og. pol. *kosmopolita*, ang. *cosmopolite*; *patriot*: og. pol. *patriota*, ang. *patriot*; *person*: og. pol. *persona*, ang. *person*; *poet*: og. pol. *poeta*, ang. *poet* (*berns to najvejkšy škocki poet*).

Zjawisko to występuje także w grupie rzeczowników męskich osobowych zakończonych na *-ista*, gdzie redukcji w stosunku do języka ogólnopolskiego ulega *-a*, zaś forma uszczuplona jest z zasady fonetycznie i fonologicznie zgodna z językiem polskim: *akordeonist*: og. pol. *akordeonista*, ang. *accordionist*; *alpinist*: og. pol. *alpinista*, ang. *Alpinist*; *altruist*: og. pol. *altruista*, ang. *altruist*; *anarchist*: og. pol. *anarchista*, ang. *anarchist*; *antysemist*: og. pol. *antysemita*, ang. *anti-semite*; *arabist*: og. pol. *arabista*, ang. *Arabist*; *archivist*: og. pol. *archiwista*, ang. *archivist*; *artist*//*artyst*: og. pol. *artysta*, ang. *artist*; *ateist*:

og. pol. ateista, ang. atheist; *biganist*: og. pol. bigarista, ang. bigamist; *dentyst*//*dentyst*: og. pol. dentysta, ang. dentist; *egoist*: og. pol. egoista, ang. egoist; *egotyst*: og. pol. egotysta, ang. egotist; *egzoryst*//*egzoryst*: og. pol. egzorzysta ang. exorcist; *fašyst*: og. pol. fašysta, ang. fascist; *filatelyst*: og. pol. filatelista, ang. philatelist; *finalist*: og. pol. finalista ang. finalist; *fledyst*: og. pol. flecista, ang. flutist; *formalist*: og. pol. formalista, ang. formalist; *fotografyst*: og. pol. fotografista, por. ang. photographer; *harfyst*: og. pol. harfista, ang. harpist; *homoseksualyst*: og. pol. homoseksualiasta por. ang. homosexual; *humanyst*: og. pol. humanista, ang. humanist; *indywidualyst*: og. pol. indywidualista, ang. individualist; *intelektualyst*: og. pol. intelektualista, ang. intellectualist//intellectual; *ironist*: og. pol. ironista, ang. ironist; *judyst*: og. pol. judaista, ang. Juda/ist/ic//Judaizer; *klarnecyst*: og. pol. klarnecista, ang. clarinet(t)ist; *legjonyst*: og. pol. legionista, por. ang. legionary; *manikišyst*: og. pol. manikirzysta, ang. manicurist; *markyst*: og. pol. marksista, ang. Marxist; *medalyst*: og. pol. medalista, ang. medalist; *metodyst*: og. pol. metodysta, ang. Methodist; *morfynyst*: og. pol. morfinista, ang. morphinist; *nacjonalyst*: og. pol. nacjonalista, ang. nationalist; *naturalyst*: og. pol. naturalista, ang. naturalist; *okulyst*: og. pol. okulista, ang. oculist; *okultyst*//*okultyst*: og. pol. okultysta, ang. occultist; *optymist*//*optymist*: og. pol. optymista, ang. optimist; *organyst*: og. pol. organista, ang. organist; *pesymyst*: og. pol. pesymista, ang. pessimist; *pianyst*: og. pol. pianista, ang. pianist; *profesjonalyst*: og. pol. profesjonalista, por. ang. professional; *rasyst*: og. pol. rasista, ang. racist; *realyst*: og. pol. realista, ang. realist; *rewolucjonyst*: og. pol. rewolucjonista, ang. revolutionist; *sadyst*: og. pol. sadysta, ang. Sadist; *satanyst*: og. pol. satanista, ang. satanist; *sołyst*: og. pol. solista, ang. soloist; *specjalyst*: og. pol. specjalista, ang. specialist; *spirytyst*: og. pol. spirytysta, ang. spiritist; *syjonyst*: og. pol. syjonista, ang. Zionist; *šobinyst*: og. pol. szowinista, por. ang. chauvinist; *telegrafyst*: og. pol. telegrafista, ang. telegraphist; *turyst*: og. pol. turysta. ang. tourist.

Czasem zdarza się, że rzeczowniki rodzaju żeńskiego z charakterystycznym dla nich formantem -a zostają pozbawione go i stają się rzeczownikami męskimi z zakończeniem spółgłoskowym.

Szczególnie często obserwuje się to zjawisko w odniesieniu do wyrazów zapożyczonych z języka angielskiego, ale już przyswojonych morfologicznie w języku ogólnopolskim, a mianowicie pożyczek morfologicznych z formantem -a, które jednak w świadomości Polaków w kręgu języka angielskiego mają swe żywe odpowiedniki angielskie spółgłoskowe i jako takie są używane w rodzaju męskim z charakterystycznym tematem na spółgłoskę: *anegdot*: og. pol. a-negdota, ang. anecdote; *aspiryn* // *aspirin*: og. pol. aspiryna, ang. aspirin; *atmosfer*: og. pol. atmosfera, ang. atmosphere; *balustrat*: og. pol. balustrada, ang. balustrade (*opýřł se o tñ balustrat*); *barřier*: og. pol. bariera, ang. barrier (*tam ñe mořna ířř bo řuř barřier, bo to pryvata*); *benzyn*: og. pol. benzyna, ang. benzine (*tam u vas teř benzyn íře v gure*); *bomp*: og. pol. bomba, ang. bomb (*řak leřau bomp to řřyscy pařřylř řag dymř i řřk ñe uřekau*); *branslet* // *bransolet* // *bransolet*: og. pol. bransoleta, ang. bracelet (*kupřem řeř zřoty brřsolet*); *branř*: og. pol. branřa, por. ang. branche i branch (*v řakřm branřu řobřř?*); *etylin*: og. pol. etylina, ang. ethylene (*řa řeřře na etylinu*); *etyket*: og. pol. etykieta, por. ang. etiquette (*zřřřřř tyn etyket*); *řigur*: og. pol. figura, ang. figure (*w řłownictwie karcřanym: poryř řigur*); *řlak*: og. pol. flaga, ang. flag (*to řest nas klubovy ř sportovy řlak*); *fontřn*: og. pol. fontanna, ang. fountain (*a na řrotku břře fontřn*); *řirlant*: og. pol. girlanda, ang. garland (*nřukřadřř řirlandřř*); *řrup*: og. pol. grupa, ang. group (*řeře řrup ř same tedy bořř*); *kabin*: og. pol. kabina, ang. cabin (*zřmřř se kabin řd řerř*); *řapot*: og. pol. kapota, por. ang. z franc. capote (*kupřu novy řapot i ře křesřře*) 'chwalř'; *křrt*: og. pol. karta, ang. card (*řak mam dobřř řhart to ñe ñe muře*); *křemplin* // *křimplin*: og. pol. kremlina, and. crimpline (*mř produkovařř křimplin*); *křynolřn*: og. pol. krynolina, ang. crinoline (*zřobřřř se takř křynolřn ře o řřysko zřavřřř*); *lemonřt*: og. pol. lemoniada, ang. lemonade (*volřř řimonřt řř coř mocřeřřego*); *makabr*: og. pol. makabra, ang. macabre (*to byř řřm makabr*); *mask*: og. pol. maska, ang. mask; *maskarat*: og. pol. maskarada, ang. masquerade (*zřobřřř ř tego maskarat*); *matur*: og. pol. matura, por. ang. mature 'dojřřřř' (*on řeřře ř polřce zřobřř před vojřř matur*); *medycyn*: og. pol. medycyna, ale tu w znaczeniu: lekarstwo, por. ang. medicine = lekarstwo (*on řře kupře medřcin*); *metod*: og. pol. metoda, ang. method (*křřřř mř řřř metod*); *muřtart* // *muřtart*: og. pol. muřsztarda, ang. mustard (*tyn muřtart řd řřř řř staryřř*); *not*: og. pol.

nota, ang. note (dostał saka i iešče zrobili mu not); ofert: og. pol. oferta, ang. offer (fšorał był super ofert); parad: og. pol. parada, ang. parade (tam nie pšeieješ bo iže parat); peleryn: og. pol. peleryna, ang. pelerine (kup peleryn / to ci se bžux sxo-va); penacylin // pensilin // penicylin // penisilin: og. pol. penicylina, ang. penicillin (taka peženčyna to pšede penisilin); planš: og. pol. plansza, ang. planch (zobaš na planšu); pomp: og. pol. pompa, ang. pump (pomp pšestaj pracovaš); popelin // poplin: og. pol. popelina, ang. poplin (ma fainą poplin kosule); prostat: og. pol. prostata, ang. prostate (možna zrobid protezis ješči ktoš na prostat); satełit: og. pol. satelita, ang. satellite (vypuščili teš satełit); sekunt: og. pol. sekunda, ang. second (jedyn sekunt, ješem spovrotem); syren: og. pol. syrena, ang. syren (ja nie moge syyšeš jak taki syren vyje); šans // čans: og. pol. szansa, ang. chance (ni moš čansu); tablet: og. pol. tabletki, ang. tablet (popiž tyn tablet šančy); toalet // tojlet: og. pol. toaleta, ang. toilet (puješ do toaletu); sup // sup: og. pol. zupa, ang. soup (zrup su:p / ale ge-ety); žyraf: og. pol. żyrafa, ang. giraffe (ma žyke jag žiraf).

W postaciach obocznych - żeńskiej i męskiej występują także rzeczowniki rodzaju żeńskiego, zakończone na -a, które mają swe odpowiedniki leksykalne w języku angielskim, zakończone na spółgłoskę, a mianowicie angielskie formacje na -tion, które występują jako zapożyczenia w języku polskim z przyrostkiem -cja: administracja // administracija // administracijšin // administracijšin, ang. administration; adopcja // adopcjin // adopcjin // adopcjin: ang. adoption; akcja // akcjin // akcjin // ekcjin: ang. action; akomodacja // akomodecijšin // akomodecijšin // ekomodecijšin: ang. accommodation; ambicja // embicjin // ambicjin // ambicjin: ang. ambition; arogancja // arogancin: ang. arrogance; asymlacja // asimilecijšin // asimilecijšin: ang. assimilation; atrakcja // atrakcin // atrakcin: ang. attraction; centralizacja // sentrelajzejšin // sentrelajzejšin: ang. centralization; cywilizacja // cyvilizecijšin // si-úilajzejšin; ang. civilization; degradacja // degredecijšin // deqredecijšin; ang. degradation; deklinacja // deklenčin // diklenčin: ang. declension; dekoracja // dekorecijšin // dekerecijšin: ang. decoration; demonstracja // demonstreijšin: ang. demonstration; dezynfekcja // dezynfekcin // dizinfekcin: ang. disinfection; edukacja // edukecijšin // edfukecijšin: ang. education; ekspedycja // ekspedijšin // ekspidijšin: ang. expedition; emigracja // emigrejšin: ang. emigration; ewolucja // evolučin: ang. evolution; fikcja // fikcin: ang. fiction; fundacja // fundejšin // fundeisen: ang. foundation; generacja // ženerecijšin: ang. generation; xa-

lucynacja // *χalusineĩŝin*: ang. hallucination; *inflacja* // *infleĩŝen*: ang. inflation; *informacja* // *informeĩŝen*: ang. information; *instalacja* // *instaleĩŝin*: ang. installation; *instrukcja* // *instrakŝen*: ang. instruction; *instytucja* // *instituteĩŝin* // *instituteĩŝin*: ang. institution; *izolacja* // *izoleĩŝyn* // *aiŝeleŝen*: ang. isolation; *kolekcja* // *kollekŝen*: ang. collection; *kolonizacja* // *kolonaiŝeĩŝen*: ang. colonization; *komunikacja* // *komunikeĩŝin* // *komĩunikeĩŝen*: ang. communication; *kooperacja* // *koĩopereĩŝen*: ang. cooperation; *kwalifikacja* // *kĩuĩlĩfĩkeĩŝen*: ang. qualification; *opozycja* // *opozĩŝin*: ang. opposition; *pozycja* // *pozĩŝin* // *pozĩŝen*: ang. position; *produkcja* // *prodakŝen*: ang. production; *prolongata* // *prolongeĩŝen*: ang. prolongation; *redukcja* // *ridakŝen*: ang. reduction; *reputacja* // *reputaĩŝen*: ang. reputation; *rewolucja* // *revoluĩŝin* // *revoluĩŝen*: ang. revolution; *stacja* // *steĩŝyn*: ang. station; *tradycja* // *tradiĩŝyn*: ang. tradition.

Podobnie rzeczowniki zakończone w języku ogólnopolskim na -sja: *agresja* // *agreŝyn*: ang. aggression; *dyskusja* // *diskaŝen*: ang. discussion; *misja* // *miŝyn*: ang. mission; *procesja* // *proseĩŝyn*: ang. procession; *transmisja* // *tranemiŝen*: ang. transmission, oraz na -yka// -ika: *atletyk*: og. pol. atletyka, ang. athletics (*χoĩĩũ na sporty / na aĩthletik*); *genetyk*: og. pol. genetyka, ang. genetics (*to fĩŝistko zaleĩŝi od ģenetik*); *polityk*: og. pol. polityka, ang. politics (*on lubĩ skĩuĩaŝĩ v radio polĩtĩk*); *praktyk*: og. pol. praktyka, por. ang. practice (*to fĩŝistko daĩe praktyk*).

Rzeczowniki żywotne żeńskie są derywowane często od podstaw obcych przy pomocy formantu -a, będącego zarazem morfem fleksyjnym, wykładnikiem żeńskości: *girlfrenda* (= ang. girlfriend) 'przyjaciółka'; *girlsa* (= ang. girl/s) 'dziewczyna'; *hostesa* (= ang. hostess) 'gospodyni'; *kaiĩntesa* (= ang. countess) 'hrabina'; *nersa* (= ang. nurse) 'pielęgniarka'.

Względy semantyczne grają niepoślednią rolę w adaptacji morfologicznej. Jeśli więc zapożyczonemu wyrazowi na spółgłoskę towarzyszy odpowiednik żeński w języku polskim, następuje jakby podświadome skojarzenie i wzbogacenie pożyczki o morfem -a i zaklasyfikowanie go do rodzaju żeńskiego, np.: *data* (= ang. date) 'randka'; *dresa* (= ang. dress) 'suknia'; *maiĩna* (= ang. mine) 'kopalnia'; *paiĩpa* (= ang. pipe) 'rura' i 'fajka'; *peiĩda* (= ang. paid) 'pensja, płaca'; *piĩŝesa* (= ang. peach/es) 'brzoskwinia'; *striĩta* (= ang. street) 'ulica'.

Formant -a, będący zarazem końcówką fleksyjną mają jednak

także inne formacje: znana *farma* 'gospodarstwo' z ang. farm; *ka-ra* 'samochód' z ang. car - w j. ang. o car mówi się she; *karpe-ta* 'dywan' z ang. carpet (może skojarzenie ze skarpetą?); często *pajnta* 'kufel piwa' z ang. pint 'półkwarcie'; *pasa* 'bilet wolnej jazdy' z ang. pass; *stona* 'jednostka wagi' z ang. stone; *tura* 'wycieczka' z ang. tour.

Zauważyć tu można też formacje dezintegralnie pochodne, jak: powszechne *inšura* (= ang. insurance) 'ubezpieczenie'; może przez skojarzenie z opieką; *plikda* 'obraz' = ang. picture; *tomata* 'pomidor' = ang. tomato.

Pewną aktywność przejawia żeński sufix -ka: *nurska* (= ang. nurse) 'pielęgniarka', który to formant -ka często tworzy nazwy kobiet od odpowiednich rzeczowników męskich: *Ajryška* 'Irlandka' od ang. the Irish 'Irlandczyk'; *drajwerka* od ang. driver 'kierowca'; *kłinerka* od ang. cleaner 'czyściciel'; *lekčerka* od ang. lecturer 'lektor'; *giverka* od ang. weaver 'tkacz'; *niterka* od ang. knitter 'dziewiarz'; *suiperka* od ang. sweper 'robotnik zmiatający warsztaty'; *tuisterka* od ang. twister 'robotnik pracujący przy skręcaniu nitki'; *tyčerka* od ang. teacher 'nauczyciel'.

Pewnym zmianom ulegają także wyrazy już na gruncie slangowym angielskim, tak są przejmowane do języka emigrantów, stając się wzorcem do tworzenia formacji analogicznych. Chodzi tu o wyrazy z sufiksem -er, zastępującym odciętą zgłoskę, czy wyraz końcowy. Np. na wzór takich twórców jak *fresher* 'nowicjusz' zam. *freshman* tworzone są takie jak: *čardčer* (nazwa funkcji górnik, odpowiedzialnego za ścianę) = ang. chargeman, *fajrer* (nazwa funkcji górnik rozsadzającego przy pomocy dynamitu ścianę w kopalni) z ang. fireman, *fejser* (nazwa funkcji górnik) z ang. faceman, *fiter* 'ślusarz' z ang. fitterman, *ħoħler* 'górn timer' z ang. holeman.

Nazwy nomen agentis tworzy się również czasem przy pomocy polskiego formantu -owiec, np. *ripiŋgoŋeo* 'górn timer wykuwający nowe drogi' z ang. ripping 'pruający, rozpruwający'.

Z formantów przejawiających małą frekwencję zanotowałam takie, jak: -us: *Polus* (dezintegralnie pochodne od pol. Polak lub ang. Polish); -ec: *Italianiec*, *Pakistaniec*; -ol: *Angol* (dezintegralnie pochodna nazwa), tworzące nazwy etniczne, czasem dezintegralnie pochodne.

Wśród wyrazów pospolitych także formant -nik: *grosernik* (4

ang. grocer) 'właściciel sklepu spożywczego'; *rentnik* (≠ ang. rent) 'lokator odnajmujący pokój'.

ADAPTACJE MORFOLOGICZNE PRZYMOTNIKÓW

Przymiotniki od podstaw angielskich tworzy się najczęściej przy pomocy sufiksu -owy: *akcydensowy* 'wypadkowy' z ang. accident 'wypadek'; *čarterowy* 'specjalnie wynajęty, np. pojazd, samolot, pociąg' z ang. charter; *fejsowy* 'należący do ściany węglowej' np. *mašyny fejsowe* z ang. face 'ściana'; *inkomtaksowy* 'dotyczący podatku' z ang. income tax 'podatek dochodowy'; *inšurensowy* // *inšurovy* 'ubezpieczeniowy' z ang. insurance 'ubezpieczenie'; *junionowy* 'związkowy' z ang. union 'związek'; *kykendowy* 'dotyczący weekendu' z ang. weekend 'koniec tygodnia'; *skitłowy* 'dotyczący skitla' z ang. skittles 'gra stolikowa podobna do kręgli'; *trafikowy* 'dotyczący ruchu ulicznego' z ang. traffic.

Częste są przymiotniki pochodzące np. od nazw tkanin: *brajlonowy* od ang. brylon, *žerzežowy* od ang. jersey, *najlony* od ang. nylon, *rejonowy* z ang. rayon, *spunowy* z ang. spun; *syłkowy* z ang. silk.

DERYWACJA CZASOWNIKÓW

Tworzenie czasowników od podstaw angielskich (rzeczowników, czasowników, przymiotników) jest bardzo częste, choć słowotwórczo niezbyt urozmaicone, gdyż niemal całkowicie panuje formant -ować.

Od podstaw angielskich, głównie czasownikowych, utworzone są formacje takie, jak: *blejmovat* 'winić' z ang. blame; *bolovat* 'grać w kręgle' z ang. bowl; *bukovat* 'zamawiać' i *zabukovat* 'zamówić' z ang. 'book'; *drajvovat* 'kierować samochodem' z ang. drive; *fejsovat* 'pracować na ścianie w kopalni' z ang. face 'twarz', przen. ściana; *fiksovat* 'załatwiać, regulować' z ang. fix; *finišovat* 'kończyć' z ang. finish; *huverovat* 'odkurzać przy pomocy odkurzacza' od ang. nazwy własnej Hoover 'nazwa firmy produkującej odkurzacze'; *inšurovat* 'ubezpieczać' z ang. insure; *klinovat* 'czyścić' z ang. clean; *miksovat* 'mieszać' z ang. mix;

poĭntovać 'malować' z ang. paint; *parkovać* 'ustawiać samochód w miejscu przeznaczonym na postój' z ang. park; *trĭpiŋgovać* 'wykuwać nowe drogi w kopalni' z ang. rip; *sejvovać* 'oszczędzać' z ang. save; *stopovać* 'zatrzymywać' z ang. stop; *tyistovać* 'skręcać' z ang. twist; *trajovać* 'próbować' z ang. try; *trublovać* 'martwić' z ang. trouble; *vaćovać* 'pilnować' z ang. watch.

Zapożyczone czasowniki ulegają często prefiksacji, który to prefiks pełni funkcję zmieniającą krotność czy aspekt derywowanego czasownika w stosunku do podstawowego, jak np. za: *zabukovać* 'zamówić', *zafiksować* 'załatwić', *zainŋurować* 'ubezpieczyć', *zparkować* 'ustawić samochód w miejscu przeznaczonym na postój', *zastopować* 'zatrzymać'; wy: *vyxwerować* 'odkurzyć', *vyklĭnovać* 'wyczyścić', *vypaĭntovać* 'wymalować', *vyrypiŋgovać* 'wykuć nowe drogi w kopalni'; po: *popaĭntovać* 'pomalować', *podraĭpovać* 'pokierować samochodem', *poxxwerować* 'poodkurzać', *poŋiksować* 'pomieszać'.

Mimo podanych tu przykładów derywacja form zapożyczonych nie jest reprezentowana zbyt wielką ilością formantów, ogranicza się do kilku przedstawionych przyrostków rzeczownikowych oraz modelowych formantów czasownikowych i przymiotnikowych.

Wiąże się to zapewne z infiltracją systemu angielskiego, gdzie derywacja jest bardzo ograniczona na rzecz leksyki, a odrębne jednostki leksykalne jak np. *deminutiva*, *augmentativa*, tak morfologicznie rozbudowane w języku polskim, występują w języku angielskim kosztem oddzielnych wyrazów nie mających powiązań morfologicznych z formami do których semantycznie nawiązują, czy też w stosunku do których stoją w opozycji.

Katedra Współczesnego
Języka Polskiego

Barbara Stanecka-Tyralska

THE PHENOMENON OF MORPHOLOGICAL ADAPTATION OF BORROWINGS INTO POLISH AS SPOKEN IN GREAT BRITAIN

The paper presents the types of morphological adaptation characteristic of lexical borrowings into the Polish language spoken in Great Britain. The

author describes morphological transformations of nouns, adjectives and the derivation of verbs.

With regard to the adaptation of nouns attention is paid to the ways of gender formation: inclusion of a word into the Polish paradigm with an appropriate phonetic ending, reliance on semantic equivalents, reciprocal influence of formal and semantic factors leading to combined gender formation, and addition of form-creating morpheme (gender exponent), as well as occurrence of disintegral derivation.

The author discusses the types of noun, adjective and verb derivations and singles out the most productive suffixes for nouns (-a, -ka, -er, -owiec, -us), for adjectives (-owy), for verbs -ować, as well as prefixes for verbs (za-, wy-, po-).

Attention is paid to the infiltration from the English system in which derivation is very limited in favour of lexicon and in which separate lexical units such as diminutives and augmentatives - so well morphologically developed in Polish - occur at the cost of using separate words with no morphological reference to the forms to which they refer semantically, or to which they remain in opposition.

Here are the reasons why derivation of borrowed forms is limited to a relatively small number of noun suffixes and some model noun and adjectival formatives.